

Најзначајните вредности од областа
на културното и природното наследство
на Република Македонија

ТЕТОВСКО КАЛЕ

Љуљјета Абази

Оваа пубилкација е издадена
со финансиска помош на
Владата на Република Македонија

Издавач
Министерство за култура на Република Македонија
Управа за заштита на културното наследство

За издавачот
проф. д-р Виктор Лилчиќ – Адамс

Уредник
Кате Антевска

Автор
Љуљјета Абази

Лектура
Александар Јорданоски

Фотографии
Љуљјета Абази

Графички дизајн
ПРИНТ ПРОЕКТ

Печати
ДАТАПОНС - СКОПЈЕ

Тираж
500

© Copyright

Министерство за култура на Република Македонија
Управа за заштита на културното наследство

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

940:72(497.751)

ABAZI, Ljulijeta
Tetovo fortress - Baltepe / Ljulijeta Abazi ; [translation from
Macedonian Dance Ristovska Kostadinova ; photos Ljulijeta Abazi]. -
Skopje : Cultural Heritage Protection Office, 2015. - 24 стр. :
илустр. ; 25 см

Библиографија: стр. [24]

ISBN 978-608-4549-23-9

а) Културно историски споменици - Тврдини - Тетово
COBISS.MK-ID 99515146

*Најзначајните вредности од областа
на културното и природното наследство
на Република Македонија*

ТЕТОВСКО КАЛЕ

Љуљјета Абази

Скопје 2016

МАКЕДОНСКОТО КУЛТУРНО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО

Во текот на изминатите 4.5 милиони години од создавањето на Земјината топка, предокот на денешниот човек, „умниот човек - Homo sapiens“, појавувајќи се пред околу 150.000 години на африканскиот континент, бргу се населил низ териториите на Блискиот Исток, Азија и Европа.

Неговата културна еволуција ја следиме и во Република Македонија. Движејќи се низ предиториските епохи на *каменот, бронзата и железото*, потоа низ историските епохи на *антиката и средниот век*, запознавајќи и користејќи ги природните ресурси, човечкиот род на почвата на Република Македонија, ги создал цивилизациите: величествените кралства Агријанија, Пајонија, Пелагонија, Линкестиди, Македонија, кнежевствата Девриоп, Десаретија и Пенестија; Потоа, моќниот цивилизациски печат на Римското Царство, Византија и средновековните држави.

Сето ова огромно културно и природно наследство на Република Македонија беше предмет на капиталниот Проект на Владата на Република Македонија *Публикации за најзначајните вредности од областа на културното и природното наследство*, што го реализираше Управата за заштита на културното наследство. Создадени се 130 монографии за археолошкото наследство, сакралното наследство, за ризниците на црквите и манастирите во Македонија и за природното наследство.

Како што и самото име кажува, Македонија, високата, горска земја во срцето на Балканскиот Полуостров, избраздена со длабоките долини на Вардар со притоците, Дрим, со синозелените езерски води на Охрид, Преспа и Дојран, со гордо исправените џинови Кожув, Шар Планина, Кораб и Јабланица, Селчка Планина и другите планински венци, денес ви открива сто и триесет факели на сопственото, но и светското културно и природно наследство, во аманет да ги зачуваме, мудро да го користиме и предадеме на идните поколенија на македонскиот пат кон вечноста.

проф. д-р Виктор Лилчиќ Адамс

ТЕТОВСКО КАЛЕ – БАЛТЕПЕ

Археолошкиот локалитет Кале-Балтепе¹ се наоѓа на два километри северозападно од Тетово. На северната страна се граничи со планинските масиви Дојран, Плоча, Брза Вода и Бела Вода, кон југ се граничи со селата Лисец и Гајре, додека кон југозапад со селото Шипковица, со врвот Кара Никола и самиот врв на Шар Планина, а на запад со Мало и Големо Силеже, Кобилица и Седларица, како и со селата Селце и Лавце.

За локалитетот Кале-Балтепе нема многу пишани информации. Археолошките податоци се мошне скромни, засновани на една краткотрајна истражувачка интервенција од страна на Републичкиот завод за заштита на спомениците на културата (денес Национален конзерваторски центар - Скопје) во последното тромесечје од 1967 година под раководство на археолозите Ж. Винчиќ и С. Саржовски. Тие не успеале да ја прецизираат детално стратиграфијата на локалитетот.

Тетовско Кале претставува фортификациска целина (ридска тврдина) со девет кули, две монументални порти - Тетовската порта (која е срушена) и Лавчанската порта, двојно засводен правоаголен простор придружен со уште еден засводен простор, каде што среќаваме и остатоци од камин. Кај главната порта, како и кај стражарниците се видливи отвори за затворање на вратите. Сите влезови и прозорци биле аркадно засводени со исклучок на помалите прозори со правоаголна форма изработени од бигор.

Интересно е дека ова Кале се гради за време на слабеење на султановата власт, а од друга страна, при зајакнување на локалните паши. Калето почнал да го гради Реџеп-паша во 1796 година, кој по неговата смрт е наследен од син му Абдурахман Расим-паша. Од 1831 до 1843 година пашата живеел во сарајот што се наоѓал во тврдината на Балтепе. По заминување на пашата тврдината била разурната и ограбена. Се смета дека некои вредности, како што биле разни резбарии од инвентарот и резбарените тавани и други вредни предмети биле ограбени, пренесени и вградени во некои станбени куќи во Тетово.

Со камењата и мермерот од Калето била изградена црквата Св. Кирил и Методиј во Тетово. Материјалот, исто така, е употребен и во многу приватни куќи (викендички) во близина на Калето.

1 Меден рид

Изгледа дека токму подигањето на оваа извонредно моќна тврдина го вознемирила турскиот султан, кој решил да го отповика Абдурахман-паша заедно со неговите браќа (Хавзи-паша од Скопје и Хасан-паша од Кустендил). По заминување на пашата во Цариград тврдината била разурната и ограбена.

Тврдината се споменува во делата (еповите) на кипарскиот патописец Кбрсли Ашк Кензи, кој ги опишува раскошните конаци од Балтепе, а, исто така, раскажува за гостопримството на Абдурахман-паша.

Неколку пишани податоци каде се споменува Тетовското Кале

Во Косовското салнаме (Хронолошки годишник од 1894 година) се даваат многу податоци за градовите и селата кои биле под Косовскиот вилает. Тетово заедно со 152 села брои 100.000 жители, се споменува тетовското јаболко и грозјето од лозјето на Балтепе.

Во Косовското салнаме од 1895 година се наоѓа скица на Калето изработена од патописецот Грizeбах од 1839 година.

Вториот податок каде што се споменуваат градбите од Калето се еповите на кипарскиот патописец Ашк Кензи, кој двапати го има посетено Тетово, во 1825/26 и 1860 година. Тој има напишано неколку епови за Абдурахман Расим-паша и за градот Тетово, но нас не интересираат само дестаните (еповите) каде што се опишува Калето и објектите кои се наоѓаат во внатрешниот дел на калето. Исто така, опишува како на аристократски начин е пречекан од пашата:

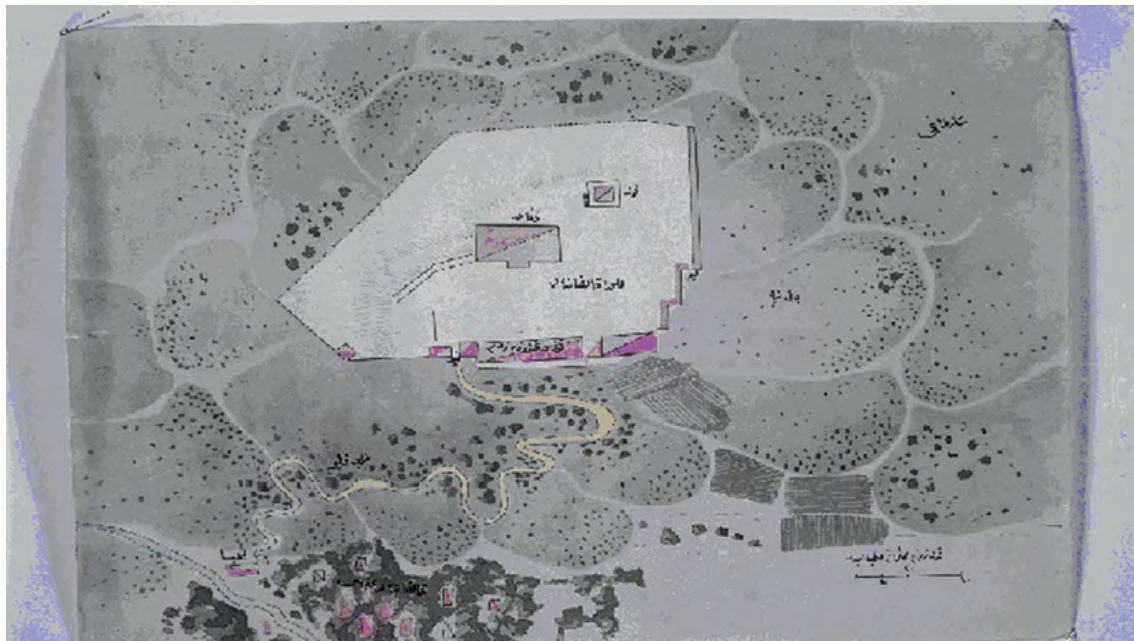
„...од чешмата до бањите сè е изработено на супериорен начин, базените, сарајот и куќата на Абдурахман-паша. Гробовите каде се закопани евлиите... Иако многу прошетав, не видов поубава градба од таа на Абдураман-паша..., Големата порта... „Објектот обколен со два реда камења..., Во средишниот дел се наоѓа бунар и базен за вода...“.

И Селишчев бележи дека некаде пред крајот на XIX век биле зачувани следните делови од тврдината: подземниот затвор кај северната порта и подземните тунели под тврдината, додека во средишниот дел се наоѓале чешма-бањи и дворецот на пашата.

Според етнологот Ј. Трифуноски, тврдината градена од Абдурахман-паша се наоѓа на темето од возвишението Балтепе. Според традицијата, тврдината ја граделе 400 сидари за 20 години. При подигањето на тврдината Абдурахман-паша се населил во Тетово. Цинцарите на мазги носеле камен од селото Гајре, од местото наречено Рупи.

Снабдувањето со вода било проблем кај голем број тврдини, не само на Тетовското Кале. Пашата на крајот од своето владеење успеал да донесе вода до тврдината. Со керамички цевки водата е донесена од ридот Бела Вода до Калето. Дури пред заминувањето за Цариград, каде бил повикан од султанот, имајќи претчувство дека нема да се врати, откако ја видел водата изговорил: „Сен чешме ѓелдин, бен ѓитим (ти водо дојде, јас отидов).

Екипа од *Еко Л сензорс* за откривање на подземни води вршеше испитување на теренот и беше потврдено дека вода има, но во многу мали количини, и тоа на длабочина од 80 м.

Скица на Калето изработена од патописецот Грizeбах од 1839 година

Димензиите се следниве: северниот сид има должина од 147 м, јужниот сид со 4 прекршени должини - 271 м, западниот сид со 3 прекршени должини - 156.5 м, североисточниот сид - 238 м, значи вкупно 812.5 м.

Премерени делови од бедемот и одбранбени кули во 2008 год.

Објектите *Трпезарија* и *Кујна* се наоѓаат веднаш до влезот на Калето, до Главната тетовска порта, северно од објектот Сарај. Должината на објектот е 28.16 м, висината е 8.85 м (исток), 8.53 м (запад), додека ширината на објектот изнесува 11.05 м. Влезот се наоѓа на источната страна од Трпезаријата, а оттаму се влегува во другата просторија - Кујна. Во влезните партии на објектот се забележуваат големи разрушени слоеви од сводот и сидот. Јужната челна страна има 6 правоаголните засведени отвори. Сводот најверојатно бил покриен со ќерамиди, што е потврдено при расчистувањето на покривната површина, а видно е и при чистењето на шутот насобран до објектот. На покривот во централниот дел има голем отвор за оџак и 4 странични овални отвори кои служеле за вен-

тилација. Во внатрешниот дел на сидовите се гледа малтерна декорација, односно имитација на камени блокови насликани со црвени линии. Во западниот сид на Трпезаријата се наоѓа голем камин.

Јужна фасада на објектот Трпезарија

Внатрешен дел за време на чистење

Внатрешниот дел од просторијата е засведен, а на сводот, по сидовите и внатре во прозорските отвори, се забележува малтерна декорација со насликана имитација на камени блокови со црвена боја.

При расчистување на разрушениот сид на објектот од источната страна се отвори убаво профилирана ниша. Подот од полукружната просторија, која има остра косина кон север, се слева во тунел чиј отвор е засводен и убаво профилиран.

Во долните партии на северниот и јужниот сид се видливи убаво обработени травертински блокови. Расчистувањето на покривната површина исфрли на виделина фрагменти од ќерамиди, што докажува дека засводениот покрив бил покриен со ќерамиди. Влезовите во објектот се засводени. Во објектот Кујна, на северниот и на јужниот сид, се јавуваат по два пиластри. На јужниот сид има 2 правоаголни засведени отвори како прозори и еден отвор на западната страна. На јужниот сид од Трпезаријата има 4 правоаголни засводени отвори како прозорци, а на сводот има 4 отвори за вентилација. Во продолжение на јужниот сид се наоѓа главниот влез за објектот. Сидот продолжува кон југ и оди под асфалтниот пат и веројатно има комуникација со објектот Сарај. Со проширување на истражувањата кон источната страна е констатирано постоење и на други простории.

Главната порта на Калето, Тетовска порта, за жал, е срушена. Таа се наоѓа во состав на објектите од Секторот 1. На јужниот сид има остаток од оџак, а на северниот бедем се забележува вертикална пукнатина низ целиот сид.

Просторијата која работно сезначи како Објект 1, се наоѓа во продолжение на Секторот 1. Кон запад го опфаќа Објектот 1 и просториите кои се означени со бр. 2 и 3. Во внатрешноста, во разрушениот дел, има голем број покривни тегули кои сведочат за покривна конструкција над овој отвор, малтер и камен од надворешна страна на блоковите со отвори за столбовите, кои најверојатно ја држеа дрвената конструкција над овој отвор. При чистење на просторијата се откриени убаво обработени камени блокови со правоаголна и полукружна форма кои биле секундарно употребени. Просторијата 3 се наоѓа покрај внатрешниот бедем. Движниот материјал, главно, го сочинува глеѓосана керамика со зелена боја и неколку парчиња порцелан, кои најверојатно се од најново време и припаѓаат на рецентниот слој на Тетовското Кале.

Просторија 1 - на овој сектор му припаѓаат Просторијата 1 и влезните партии. На нејзиниот периметрален сид, во средишниот дел, се наоѓа главниот импозантен влез. Постои уште еден влез од југоисточна страна, кој во

Главна тетовска порта

Огниште со правилно изделкани камени блокови

некоја втора фаза бил преграден (засидан.) Внатрешната комуникација на просторијата со соседната е со три влезови од кои средишниот е отворен, а во југоисточниот дел од просторијата е зачувана постарата фаза од поплочување на подот. По целата должина на објектот се протега плочник и калдрма. Но меѓу плочникот и калдрмата се наоѓа канал за атмосферска вода, кој е зачуван само од северозападна страна. Каналот е квалитетно граден и поплочен со травертински камења. Во продолжение кон другите простории беше откриен тубуларен канал, кој има собирник од две камени плочи. Неговата намена била да ја собира атмосферската вода во некоја цистерна или таа да истекува надвор од објектот.

Влез во Летниот сарај

На периметралниот ѕид во средишниот дел се наоѓа главниот влез, кој е импозантен. Од југоисточната страна постои уште една комуникација, која во некоја втора фаза била преградена. Просторијата е поплочена и се распознаваат две фази. Постарата фаза на поплочување е зачувана во југоисточниот дел од просторијата, покрај засиданиот влез. Зачуван е помал дел од подот, кој е изведен од крупни измазнати камења, зацврстен со поситни камчиња и земја. Втората фаза на поплочување е од поситен камен со неправилна форма. По средината се наоѓаат издолжени и измазнати камења, кои се зацврстени со ситни камчиња и кал.

Калдрми од источниот дел

По целата должина на објектот, од надворешната страна, се протега плочник-калдрма. Меѓу плочникот и калдрмата се наоѓал квалитетно граден канал за прибирање на атмосферски води. Од движниот материјал во овој простор најмногу се откриени фрагменти од глеѓосана керамика.

Од надворешната страна на западниот дел на објектот, во разрушените партии, при отстранување на шутот во правец кон северозапад, се појавија напластувања од земја и шут, а во долните хоризонти во правец кон девастираниот бедем беше пронајдена малку оштетена табакера со посребрена површина, со зачуван тутун во неа, што јасно покажува дека е користена до неодамна.

Тубуларен канал

Објектот Сарај се наоѓа десно од Главната тетовска порта (на југоисточниот дел од Калето). Главниот објект на Сарајот има еден голем отвор, кој служел за влезна порта со димензии 3.5 м x 3 м, како и четири други големи отвори кои служеле за осветлување со димензии 4 x 4 м. Овој објект е доста зачуван, бидејќи 1967 година на него била извршена конзервација од Републичкиот завод за заштита на спомениците на културата - Скопје и бил наменет да работи како кафеана, додека за време на воениот конфликт од 2001 година претрпува нови оштетувања, бидејќи е користен како касарна за војници.

Сарајот бил малтерисан од внатрешната страна. Запазени се два слоја малтер, од кои вториот е живописан со имитација на вообичаени правоаголни полиња.

Подната подлога е изведена од кршен камен, залиен со варов малтер и голем процент на прав од тули.

Поглед кон објектот Сарај од север

Со истражувачките работи биле опфатени сите помошни простории на Сарајот, при што се откриле и нови простории. Една од нив е просторијата со полукружен свод, од источната страна се откри голем отвор, а од западната мала ниша. На јужната страна беше регистриран еден помал отвор. Во оваа просторија со расчистување на камен и земја се појавија две нивоа на под. При расчистување пред источниот ѕид на Сарајот и помошната просторија најдовме на скалила.

Источна фасада со скалила

Простор пред Сарајот

Северен бедем – Северниот бедем се наоѓа источно од Лавчанската порта. Овој сектор работно е поделен на 3 дела заради полесно следење на работите и попрецизно документирање. Првиот дел се наоѓа на 6 м западно од Лавчанскиот тунел. Овој дел се отвори за да се откријат градежните фази на бедемот и да се дојде до неговата основа. Во првите два слоја се најде на градежен шут, но се от-

Супструкција на подот пред сарајот

Голема Лавчанска порта

вараат уште три нови простории, како и пиластри со правоаголна форма во основата кои се градени во техника сувозид, односно без употреба на малтер. Димензиите на пиластрите се приближно еднакви. Веднаш до Северниот бедем беше регистрирана поголема концентрација тегули, најверојатно остаток од покривната конструкција на бедемот.

Работилница за глина

Свод и отвор од тунел

Двоен објект - овој објект се наоѓа на едно од вештачките возвишенија. Главната цел на археолошките истражувања е разоткривање на сè уште неидентификуваните сидни конструкции во горниот дел на ритчето. Почетните работи се сведени на чистење вегетација, сечење дрва, чистење на корења и земја. По неколкудневна работа се утврди дека се работи за две одвоени правоаголни простории, кои најверојатно се и две засебни простории,² бидејќи во двоиполметарската комуникација меѓу нив, односно во меѓупросторот, постојат одвоени портали, половично оштетени, за влез во секој од нив.

Во овие објекти се појавува малтерен слој на фасадите, сликан со темносива боја и украсен со праволиниски декорации, односно геометриски мотиви. Двата објекта се разликуваат меѓу себе според димензиите и според формата. Просторијата 1, која однатре сè уште не е доистражена, на јужната страна има еден поголем отвор. На источниот сид од јужниот агол е откриена керамичка цевка, веројатно поврзана со одводниот систем на објектите. Од движни наоди откриени се сосема мал број фрагменти од садова керамика, претежно украсена со зелена боја и висок сјај, како и фрагмент од луле.

Археолошките истражувања претежно се изведувани источно и западно од објектот. Во меѓупросторот се пронајдени остатоци од делкани камења. Со откопување на подебелиот слој земја и со спуштање во одредена длабочина, се наиде на поголеми отвори кои припаѓаат веројатно на прозорски отвори на поткровјето или на горниот кат од двојниот објект. Работите

² Просториите се наречени двоен објект со Просторијата 1 што се наоѓа на северна страна од меѓупросторот и Просторијата 2, јужно од меѓупросторот.

Влез во Просторијата 1 и околниот простор што го опфаќа делот со декорирана фасада

Поставување сонда меѓу Јужниот беед на Калето

Поглед кон Просторијата 1

Поглед кон меѓупросторот

беа концентрирани во внатрешниот дел (каде се открија траги од малтер и одводна цевка) и на надворешните сидови на Просторијата 2, при што се продолжи во длабочина да се открива јужната фасада на објектот.

Во меѓупросторот се откриени само 4 железни клинци и неколку фрагменти од садова керамика. Со археолошките ископувања стигнавме до подните површини на објектите и констатирано е дека источниот дел на сидот е изграден со делкани камени блокови од травертин, додека другиот дел од сидот е со обичен кршен камен врзан со варов малтер. Сидовите имаат геометриски декорации.

Лавчанска порта – се наоѓа надвор од северните бедеми, веднаш до главната Лавчанска порта. Вршени се пробни ископувања за да се провери надворешниот дел од тврдината. Се копаше на простор со димензии 6 x 4 м со максимална длабочина од 2.43 м за да се потврдат можните слоеви надвор од бедемите. Се покажа потреба да се истражува уште еден дел, кој се наоѓа на 500 м западно од Лавчанската порта. Според информациите на селаните од село Лафце и од блиските села, во овие имоти постоеле сидови и фрагменти од керамика. Токму ова нè натера истражувањата да ги продолжиме во овој дел од селото, и тоа во приватен имот. Се потврди дека од археолошка гледна точка квадратите се без наоди. Немаше ниту видна разлика во слоевите на земјата, а се копаше сè до здравица. По нивното документирање тие беа затворени и теренот се врати во првобитната состојба.

Работите продолжуваат на ридот во близина на селото Лавце и црквата, кои се на самиот пат од Калето кон селото. При рекогносцирањето и првичното археолошко ископување на овој дел се најде на гробна конструкција. Археолошките истражувања продолжуваат во овој дел со цел да се потврди дека станува збор за некропола.

Се работи на северниот дел од Калето, во близина на старата црква и гробиштата на оддалеченост од 80 м од црквата.

Откриениот гроб 1 е ориентиран во правец исток-запад. Конструкцијата е со димензии: 1.92 м во должина и 0.55 м во ширина. Истражувањето продолжува во северниот дел 0.70 м во длабочина. Четири камења со правоаголна форма го опкружуваат гробот, а еден правилен камен ја покрива горната површина на гробната конструкција. При истражувањето и чистењето на гробот беа откриени само неколку фрагменти од керамика и коски, без гробни прилози.

За време на ископувањата се забележуваат 3 стратиграфски хоризонти, во окер, сива и црвеникава боја. Со натамошно копање се наидува на уште три камени гробни конструкции.

Гроб со два скелета

Конструкција со камени цисти

Документирање и мерење

Гроб 2 - гробната конструкција е ориентирана во правец исток-запад со димензии 1.90 м. x 0.70 м. Од јужната страна на гробот е поставена една камена плоча, а од северната страна има две камени плочи. Од западната и источната страна гробот е затворен со по еден камен и е покриен со 5 камења. Черепите се на покојници од машки пол. Првиот череп е на покојник во средни години, додека вториот череп припаѓа на лице меѓу 44-45 годишна возраст. Нема наоди.

Гроб 3 - гробната конструкција е ориентирана во правец исток-запад со димензии 2.30 м. x 0.73 м. Скелетот е поставен во лежечка положба на грб, со глава свртена кон североисток, десната рака е поставена над левата (вкрстени). Нозете се во испружена положба. Скелетот е поставен над карпест дел и има должина од 1.70 м, а од јужната страна е опкружен со два камена. Од северната страна се забележува дека еден дел од гробот е поставен во карпеста основа, додека од источната страна е зацврстен само со земја. Од западната страна, целосно поставена во карпест дел, гробната конструкција е покриена со 3 камени плочи. Скелетот е од машки пол и е целосно зачуван. Според коските се забележува дека личноста била болна од артритис, постои и можност да боледувал од спондилоза. Постојат остатоци од текстил во лумбалниот дел од 'рбетот. Во долниот дел на вилицата се забележува забен камен, додека на горниот дел на вилицата постојат 4 забја кои се оштетени до корен, а, исто така, се забележува фрактура во левиот ху-мерус. Нема наоди.

Гроб 4 - гробот е ориентиран во правец исток-запад со димензии 1.70 м x 0.65 м. Од јужната страна е заграден со еден камен, од северната страна со два, а покриен е со повеќе камени плочи. Од главата до карлицата постои еден камен, а две камени плочи од карлицата до завршетокот на нозете. Скелетот е на 44-45 годишна возраст, кај вилицата се забележува дека кај забите има циста, во горната вилица забите се расипани, додека во долната недостасуваат неколку. Кај ребрата се забележува фрактура. Нема наоди.

Остеолошкиот материјал е во добра состојба. Скелетната група од Тетовското Кале - Балтепе брои четири индивидуални скелети, еден женски и три машки, сите возрасни. Кранијалните индекси покажуваат дека населението било хетерогено, мезокрано и брахикрано, со силна телесна градба кај мажите, а грацилна кај жената. Телесната височина е голема кај двата пола.

Во непосредна близина на оваа група гробови се откриени уште два кои се евидентирани со број 5 и 6.

Гробот 5 - на почетокот се мислеше дека е *кено-таф*, но со подетално чистење најдени се неколку коски што потврдува дека гробот бил ограбен.

Гроб 6 - се наоѓа во југоисточниот дел на квадрантот 7, со конструкција од камени плочи вертикално поставени во сите страни на гробот. Се работи за интактен гроб во кој е целосно зачуван скелет на дете од 3 години, но без гробни прилози.

Во рамки на истражувањата се работи и во просторот меѓу објектот Сарај и објектот Зандана, кој се расчисти од вегетација и шут. Во рамниот простор се отворени пробни сонди за да може да се потврди дали постојат постари слоеви. Овој простор се наоѓа на левата страна од Главната тетовска порта и се простира до источните делови на објектот Сарај. Објектот се дефинира како Затвор или Зандана. На површина се видливи делови од сидовите на објектот кои се обраснати со шума и вегетација. Објектот е тврда градба со убаво обработени камени блокови со аркадно засводување.

Поглед кон источна фасада на објектот Зандана

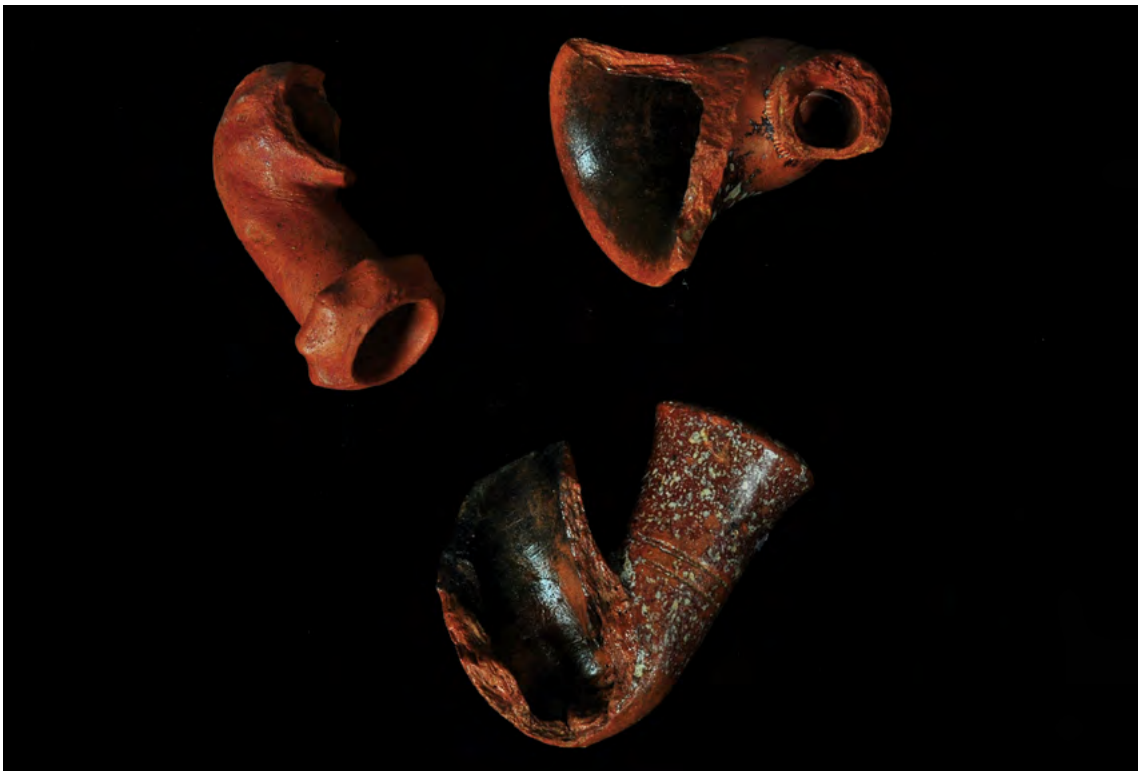
Откривање на гробот 6

Поставување на скелет во кутија

Сребрена кутија за цигари

Керамички цевки

Библиографија:

Group of authors, *Тетово и Тетовско низ историјата*, книга I, Тетово, 1982.

Ајверди Е., *Аврупада Османли Мимари Есерлери III*, 75-83, Истанбул, 1981.

Билменоглу Н., *Калканделен дун ве бугун*, Истанбул 1975.

Фарук П. - Хјри Ф.С., *100 КАЛЕ*, Истанбул, 2008.

Стеин Л. М., *Османли Калелери*, Цевирен Гул Цагали Гувен, Туркизе ис банкаси култур јајинлари, 2007.

Патуването на Гризебах во Тетово, *Новини III*, бр. 29-31.

Грујич Р., *Полошко-тетовска епархија и манастир Лешак*, Гласник Скопског научног друштва, књига XII, Скопје 1933.

Трифуноски Ј., *Полог*, Београд 1976, 351.

Издавач

Министерство за култура на Република Македонија
Управа за заштита на културното наследство

За издавачот

проф. д-р Виктор Лилчиќ Адамс

Уредник

Кате Антевска

Автор

Љуљјета Абаз

Лектура

Александар Јорданоски

Фотографии

Љуљјета Абаз

Графички дизајн

ПРИНТ ПРОЕКТ
ДАТАПОНС - СКОПЈЕ

Печати

ДАТАПОНС - СКОПЈЕ

Тираж

500

© Copyright

Министерство за култура на Република Македонија
Управа за заштита на културното наследство

